

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-70>

УДК 657

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

FINANCIAL ANALYSIS OF INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: WAYS OF IMPROVEMENT

Томчук Олена Феліксівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0974-8018>

Долінська Софія Володимирівна

здобувач вищої освіти,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3963-0858>

Кабачій Богдан Олегович

здобувач вищої освіти,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5037-7564>

Tomchuk Olena, Dolinska Sofiya, Kabachii Bohdan
Vinnitsia National Agrarian University

Статтю присвячено розкриттю комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства, яка дозволяє об'єктивно оцінити наявність, розміщення й ефективність використання наявних ресурсів підприємства та джерела їх фінансування. Проаналізовано показники багатofакторної моделі оцінки фінансового стану ТОВ «МХП-Агрокрязь». Визначено класифікацію особливостей розвитку ТОВ «МХП-Агрокрязь» з конкретизацією сильних й слабких сторін, можливостей та загроз фінансового стану. Наведено систему ключових показників аналізу інвестиційної діяльності за даними фінансової звітності відповідно до «бухгалтерського» та «економічного» підходів. Розкрито показники визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства.

Ключові слова: фінансовий аналіз, фінансовий стан, інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність, сільськогосподарські підприємства, удосконалення.

The article is devoted to the disclosure of a comprehensive assessment of the financial state of an agricultural enterprise, which allows you to objectively assess the availability, placement, and efficiency of the use of the available resources of the enterprise and the source of their financing, taking into account the specifics of the industry and diagnostics of the financial state of the agricultural enterprise (financial ratios). The indicators of the multifactor model for assessing the financial condition of MHP-Agrokryaz LLC were analyzed. It is noted that the financial condition of the enterprise is an essential characteristic of the enterprise's activity in a certain period, which determines the real and potential ability of the enterprise to provide a sufficient level of financing of financial and economic activity and the ability to effectively carry it out in the future. The classification of the features of the development of MHP-Agrokryazh LLC was determined, with the specification of strengths and weaknesses, opportunities and threats of the financial state. It was found that a comprehensive assessment of the financial state (multifactor model) of an agricultural enterprise is a tool that makes it possible to assess the current and prospective state of the enterprise, to establish its solvency based on the use of a set of indicators. A system of key indicators is presented analysis of investment activity based on financial reporting

data in accordance with "accounting" and "economic" approaches. The indicators for determining the level of investment attractiveness of the enterprise are revealed, namely: indicators of profitability, business activity, liquidity, solvency, financial stability, personnel potential, intellectual capital. It is noted that indicators of intellectual capital consist of human capital, structural capital, consumer capital.

Keywords: financial analysis, financial condition, investment activity, innovation activity, agricultural enterprises, improvement.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки з метою оптимізації використання обмежених фінансових ресурсів та досягнення максимально ефективного їх використання на підприємствах активно застосовується **фінансовий аналіз**. Господарювання в сучасних складних умовах воєнного стану підвищує його значення, зокрема аналізу фінансового стану як необхідної складової процесу управління підприємством. Практичною реалізацією даного напрямку фінансового аналізу є, перш за все, виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства, визначення перспектив його подальшого розвитку. Постійні обстріли та атаки росії на критично важливу інфраструктуру призвели до різкого погіршення фінансового стану підприємств.

Забезпечення ефективного управління будь-якими процесами на підприємстві потребує якісного аналітичного забезпечення, як основного підґрунтя прийняття ефективних управлінських рішень. Проте, концепція та методологія системи аналітичного забезпечення інноваційною трансформацією в сільському господарстві знаходяться ще на стадії формування. Водночас, проблематика аналітичного забезпечення та аналітичного інструментарію управління інноваційним розвитком підприємств у системі методів, прийомів та інструментів фінансового аналізу є розглянутою недостатньо, що обумовлює актуальність досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансовий аналіз є однією з найважливіших складових аналітичної системи підприємства. Формуванню методології фінансового аналізу присвячено праці багатьох закордонних та вітчизняних вчених: Білика М. Д., Бланка І. А., Войнаренка М. П., Деевої Н. М., Друккера П., Дорогань-Писаренко Л. О., Кононенко О. В., Крамаренко Г. О., Лесюк А. С., Мниха Є. В., Портера М., Савчука В. К., Томчук О. Ф., Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В. Хотомлянського О. Л., Чумаченко М. Г., Шеремета А. Д., Школьник І. О.

Разом з тим, незважаючи на значні наукові напрацювання, ряд важливих проблем органі-

зації та методики фінансового аналізу підприємств вимагають подальших досліджень, глибокого вивчення і формування нових підходів та напрямів удосконалення в сучасних умовах.

Формування цілей статті. Метою представленої статті є удосконалення фінансового аналізу інвестиційної та інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий аналіз постає як спосіб накопичення, трансформації та використання інформації фінансового характеру, необхідної для оцінки поточного та перспективного фінансового стану підприємства, що змінюється під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища.

Л. О. Волощук звертає свою увагу, що фінансовий аналіз заснований на розрахунку відносних показників, що характеризують різні аспекти діяльності підприємства і його фінансовий стан. Реальна корисність застосовуваних коефіцієнтів визначається тими конкретними завданнями, які ставить перед собою аналітик. Коефіцієнти, насамперед, дають можливість побачити зміни у фінансовому стані або результатах виробничої діяльності й допомагають визначити тенденції й структуру таких змін, що, у свою чергу, може вказати керівництву підприємства на погрози й можливості, які йому властиві [1, с. 46].

Різні суб'єкти використовують результати фінансового аналізу для розробки й прийняття різних управлінських рішень, наприклад:

- власники – для обґрунтування стратегічних рішень (які довгострокові
- заходи слід включити в бізнес-план компанії для забезпечення сталого розвитку);
- менеджери – для обґрунтування оперативних рішень (які оперативні заходи слід включити в план фінансового оздоровлення компанії);
- кредитори – для обґрунтування рішень про надання кредиту (які умови надання кредиту виключать можливість його неповернення);
- інвестори – для підготовки інвестиційних рішень (які умови інвестування забезпечать рентабельність інвестиційного проекту);

– представники державних органів управління – для оцінки дотримання державних інтересів.

Серед виконавців фінансового аналізу можна виділити чотири категорії: бухгалтери, фінансові менеджери, фінансові аналітики й аудитори.

Основним об'єктом фінансового аналізу підприємства і його інформаційною базою служить фінансова звітність підприємства, у першу чергу Баланс (Форма № 1) і Звіт про фінансові результати (Форма № 2), а також Звіт про рух грошових коштів (Форма № 3). Для проведення фінансового аналізу необхідно мати повний фінансовий опис підприємства за обрану кількість аналізованих періодів – якщо це один період, то в розпорядженні аналітика повинні бути дані балансу підприємства на початок і кінець періоду й звіт про прибуток за розглянутий період, якщо кількість періодів два й більше, та кількість звітів про прибуток і балансів відповідно збільшиться [2]. Крім того, при проведенні фінансового аналізу повинен бути присутнім фактор порівняння: порівнюються показники діяльності підприємства за різні проміжки часу або порівнюються показники даного підприємства з нормативними, середніми показниками по галузі або з показниками інших компаній. Тому необхідною також є фінансова інформація нормативно-довідкового характеру й статистична фінансова інформація.

На сьогоднішній день функціонування підприємств відбувається в умовах війни, нестійкості, невизначеності та непередбаченості зовнішнього середовища. Застосування в сільськогосподарських підприємствах комплексної оцінки фінансового стану (багатофакторна модель) дозволяє об'єктивно оцінити наявність, розміщення й ефективність використання наявних ресурсів підприємства та джерела їх фінансування [3, с. 86].

Метою комплексного фінансового стану є у достатньо короткі строки провести розрахунки на основі обраної математичної моделі комплексного фінансового дослідження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства – об'єкта дослідження, ідентифікувати фактичні результати й обґрунтувати прогнозний тренд розвитку фінансового стану суб'єкта господарювання у коротко- або довгостроковому періодах.

Враховуючи галузеву специфіку та діагностику фінансового стану сільськогосподарського підприємства (фінансових коефіцієнтів), А.С. Лесюк пропонує використовувати

багатофакторну модель оцінки фінансового стану (таблиця 1).

З метою апробації запропонованих методичних підходів проведемо комплексну оцінку фінансового стану ТОВ «МХП-Агрокрязь», розрахунок якої представлено у таблиці 2.

$$\text{ФСп}_{2020 \text{ р.}} = 0,0000093 + 0,035207 + 0,022796 + \\ + 0 + 0,127 - 0,094535 - -0,040768 + \\ + 0,001944 + + 0,001836 + 0,07917 = 0,1325593;$$

$$\text{ФСп}_{2021 \text{ р.}} = 0,0000003 + 0,057988 + 0,00574 + \\ + 0 + 0,127 - 0,378432 - 0,071799 + 0,002142 + \\ + 0,001728 + 0,08281 = - 0,1728227;$$

$$\text{ФСп}_{2022 \text{ р.}} = 0,0000082 + 0,016241 + 0,02214 + \\ + 0 + 0,127 - 0,107383 - 0,039858 + 0,00189 + \\ + 0,002556 + 0,074438 = 0,097106.$$

Результати розрахунку показників багатофакторної моделі оцінки фінансового стану свідчать про те, що за 2020–2022 рр. на підприємстві відбулося зменшення ФСп-показника на 0,026 (з 0,132 до 0,097). У цілому ТОВ «МХП-Агрокрязь» має не стабільний фінансовий стан, особливо це видно у 2021 році за рахунок зменшення власного оборотного капіталу через збільшення поточних зобов'язань.

Наявність у науковій літературі різних підходів до розуміння сутності фінансового стану підприємства призводить до обмеження практичних аспектів у ході проведення комплексної оцінки фінансового стану. Попередження негативних кризових явищ у сільськогосподарських підприємствах є можливим за систематичної комплексної оцінки рівня фінансового стану (стабільний, нестабільний та кризовий) [3, с. 87].

Вважаємо, що фінансовий стан підприємства – це сутнісна характеристика діяльності підприємства у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому.

Нами визначено класифікацію особливостей розвитку ТОВ «МХП-Агрокрязь» з конкретизацією сильних й слабких сторін, можливостей та загроз фінансового стану, таблиця 3.

Отже, фінансовий стан ТОВ «МХП-Агрокрязь» залежить від результатів виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Комплексна оцінка фінансового стану (багатофакторна модель) сільськогосподарського підприємства є інструментом, який дає можливість оцінити поточний та перспективний стан підприємства, встановити його платоспроможність на підставі

Таблиця 1

Багатофакторна модель оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств

Показники		Формула для розрахунку	Нормативний коефіцієнт
$ФСп = X_1 \cdot 0,055 + X_2 \cdot 0,109 + X_3 \cdot 0,164 + X_4 \cdot 0,145 + X_5 \cdot 0,127 + X_6 \cdot 0,073 + X_7 \cdot 0,091 + X_8 \cdot 0,018 + X_9 \cdot 0,036 + X_{10} \cdot 0,182$			
X_1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$Кал = (\text{грошові кошти та їх еквіваленти} + \text{поточні фінансові інвестиції}) / \text{поточні зобов'язання і забезпечення}$	0,055
X_2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$Кшл = (\text{грошові кошти та їх еквіваленти} + \text{поточні фінансові інвестиції} + \text{дебіторська заборгованість} + \text{інші оборотні активи}) / \text{поточні зобов'язання і забезпечення}$	0,109
X_3	Коефіцієнт фінансової автономії	$Кфа = (\text{власний капітал} / \text{валюту балансу})$	0,164
X_4	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	$Кдзз = (\text{довгострокові зобов'язання і забезпечення} / \text{позиковий капітал})$	0,145
X_5	Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	$Кпзз = (\text{поточні зобов'язання і забезпечення} / \text{позиковий капітал})$	0,127
X_6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$Кмвк = (\text{власний оборотний капітал} / \text{власний капітал})$	0,073
X_7	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	$Кззвок = (\text{власні оборотні кошти} / \text{запаси і поточні біологічні активи})$	0,091
X_8	Коефіцієнт рентабельності діяльності	$Крд = (\text{чистий фінансовий результат} / \text{чистий дохід (виручка) від реалізації продукції})$	0,018
X_9	Коефіцієнт рентабельності активів	$Кра = (\text{чистий фінансовий результат} / \text{активи})$	0,036
X_{10}	Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	$Кдкз = (\text{середньорічна величина дебіторської заборгованості} / \text{середньорічна величина кредиторської заборгованості})$	0,182
<p>При $ФСп \geq 0,725$ – стабільний фінансовий стан сільськогосподарського підприємства. При $ФСп \geq 0,442$ (до 0,725) – нестабільний фінансовий стан сільськогосподарського підприємства. При $ФСп \leq 0,442$ – кризовий фінансовий стан сільськогосподарського підприємства</p>			

Джерело: сформовано автором на основі [3; 4]

використання симтеми показників (коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт довгострокових зобов'язань і

забезпечень, коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами, кое-

Таблиця 2

**Розрахунок показників багатфакторної моделі оцінки фінансового стану
ТОВ «МХП-Агрокрязь» за 2020–2022 р.р.**

Показники		2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилен-ня, (+, -)
X ₁	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00017	0,000006	0,00015	- 0,00002
X ₂	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,323	0,532	0,149	- 0,174
X ₃	Коефіцієнт фінансової автономії	0,139	0,035	0,135	- 0,004
X ₄	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	-	-	-	-
X ₅	Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	1	1	1	-
X ₆	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	- 1,295	- 5,184	- 1,471	- 0,176
X ₇	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	- 0,448	- 0,789	- 0,438	0,01
X ₈	Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,108	0,119	0,105	- 0,003
X ₉	Коефіцієнт рентабельності активів	0,051	0,048	0,071	0,02
X ₁₀	Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,435	0,455	0,409	- 0,026
ФСп-показник		0,132	- 0,173	0,097	- 0,035

Джерело: сформовано автором на основі звітності ТОВ «МХП-Агрокрязь»

фіцієнт рентабельності діяльності, коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості).

Обґрунтовуючи актуальність удосконалення методики аналізу інвестиційної діяльності, як напряму фінансового аналізу, необхідно відмітити те, що в умовах інноваційної трансформації підприємств він має принципове значення [6–8]. Основним завданням аналізу є формування оціночної релевантної інформації щодо ефективності та результативності інвестиційної діяльності сільськогосподарського підприємства, що, за своєю суттю, є принциповим та важливим пріоритетом оцінки фінансового стану та результатів інноваційного розвитку підприємства.

Дослідження існуючих методик оцінки фінансового стану показали, що аналіз інвестиційної діяльності здійснюється в двох основних площинах:

1) за методами аналізу інвестиційних проектів;

2) за методом «читання» Звіту про рух грошових коштів в частині руху коштів від інвестиційної діяльності [9; 10].

Перший напрямок є ключовим елементом аналітичного забезпечення проектного менеджменту. Проте, здійснення аналізу

потребує набагато ширшої інформаційної бази ніж фінансова звітність підприємства. Крім того, дані методики розглядають реалізацію певних інвестиційних проектів відокремлено від іншої діяльності підприємства. Тому в рамках даної роботи буде приділятися увага напрямку аналізу інвестиційної діяльності та її ефективності саме за даними фінансової звітності.

У загальному виді економічна ефективність визначається як відношення отриманих вигід (ефекту) у вартісному вираженні до вартості ресурсів, витрачених для одержання такого ефекту.

Таким чином, для оцінки ефективності інвестиційної діяльності необхідно порівняти ефект від здійснення інвестицій з відповідними інвестиційними витратами.

Оскільки витрати інвестиційної діяльності безпосередньо не виділені у Звіті про фінансові результати, про їхню величину можна стверджувати за даними Балансу й Звіту про рух грошових коштів [9].

Вважаємо, що аналізувати інвестиційну діяльність підприємства тільки за даними Звіту про рух грошових коштів (шляхом оцінки негативних і позитивних грошових потоків від інвестиційної діяльності) недоцільно з погляду економічного змісту інвестицій, тому

Таблиця 3

Сильні й слабкі сторони, можливості та загрози фінансового стану ТОВ «МХП-Агрокрязь»

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
Єдиний податок Пільгові кредити з бюджетною компенсацією половини відсотків Субсидій на придбання та лізинг вітчизняної техніки Дотацій на інноваційні галузеві програми Режим списання прострочених боргів Використання землі, як основного засобу виробництва який при правильному використанні не зношується Спеціалізація та концентрація виробництва Кваліфікований персонал Сприятливі природно-кліматичні умови для здійснення виробничої діяльності Стабільність рівня попиту на продукцію	Обмежене кредитне забезпечення Недостатня чисельність молодих та кваліфікованих кадрів Недостатня забезпеченість площ посівів сільськогосподарських культур мінеральними та органічними добривами Відхід від науково обґрунтованої системи сівозмін При посіві використовується посадковий матеріал низької якості Залежність від погодних умов Зростання кількості посередників
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
Залучення додаткових інвестицій Використання власних фінансових ресурсів Впровадження нових технологій, зокрема біотехнологій, ресурсо- та енергозберігаючих Використання біопалива Збільшення асортименту, додавання супутніх товарів і послуг Перепрофілювання виробництва, освоєння виробництва нових видів продукції Вихід на нові ринки	Зміни податкового законодавства (збільшення податкового навантаження) Недостатня робота із відновлення родючості землі, що призведе до різкого зниження кількості гумусу Збільшення цін на мінеральні добрива, пальне, засоби захисту рослин, посадковий матеріал Збільшення цін на сільськогосподарську техніку Посилення конкуренції Монополізація ринків збуту

Джерело: сформовано автором на основі [5]

що інвестиційні вкладення (і тільки у формі грошових виплат) відображаються в ньому в розрізі інвестиційної діяльності, а вигоди від реальних інвестицій – у розрізі операційної.

Більш доцільним, на наш погляд, є заснування аналізу інвестиційної діяльності на дослідженні змін статей Балансу та Звіту про фінансові результати. В балансі містяться дані щодо обсягів інвестицій, що проявляються в зміні вартості статей що характеризують напрямки інвестування, а в Звіті про фінансові результати – дані щодо отриманого ефекту від інвестицій, що проявляється у зміні фінансових результатів [7].

Далі розглянемо основні напрямки витрат, що розглядаються як інвестиційні, в різних методиках.

При складанні Звіту про рух грошових коштів у частині інвестиційної діяльності, використовують дані Балансу по статтях розділу «Необоротні активи» і статті «Поточні фінансові інвестиції». Цим визначається напрямки використання коштів, розглянуті як інвестування з погляду стандартів бухгалтер-

ського обліку. До них відносяться вкладення в необоротні активи й поточні фінансові інвестиції [11].

У сучасній теорії управління фінансово-господарською діяльністю підприємств під реальними інвестиціями розуміється вкладення грошових, матеріальних і інтелектуальних цінностей в активи як у матеріальній, так і в нематеріальній формах, з метою зміни їх властивостей і досягнення сукупної якості, необхідної для створення умов, що забезпечують одержання й зростання прибутку. Виділяють три основні напрямки реального інвестування:

1. Капітальне інвестування в створення й модернізацію основних фондів, реалізоване у формах «..придбання цілісних майнових комплексів, нового будівництва, реконструкції, модернізації й відновлення окремих видів устаткування..». Капітальні вкладення мають найбільше значення в забезпеченні відтворювальних процесів (як простого, так і розширеного відтворення) на підприємстві.

2. Інвестування в створення або придбання нематеріальних активів (інноваційна діяльність).

3. Інвестування приросту оборотних активів.

Під фінансовими інвестиціями розуміється придбання як довгострокових, так і короткострокових фінансових інструментів з метою одержання прибутку. Як видно, у сучасній економічній теорії напрямки інвестування поширюються й на приріст оборотних активів.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [12] «...Інвестиції – усі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект...». Таким чином, інвестуються не тільки кошти, але й інші майнові й інтелектуальні цінності. Крім того, будь-які вкладення в об'єкти діяльності, здатної приносити прибуток (будь-яке підприємство є таким об'єктом), вважаються інвестиціями [8]. Як видно, тут інвестиції розглядаються набагато ширше ніж в стандартах бухгалтерського обліку. По суті, усі кошти вкладені в майно підприємства є інвестиціями. За рахунок отриманих доходів діяльності підприємство покриває собівартість продукції й усі інші витрати звичайної діяльності, і тим самим відновлює вартість активів, а прибуток, що залишився, вкладений в приріст активів і є інвестиціями звітного періоду. Якщо об'єднати всі перелічені напрямки інвестування то можна побачити в цілому величину сукупних активів підприємства.

Розбіжності в напрямках витрат коштів (об'єктах інвестицій), які розглядаються як інвестування з погляду стандартів бухгалтерського обліку й економічної теорії вимагають виділення двох підходів для аналізу інвестиційної діяльності підприємства: «бухгалтерського» і «економічного».

В «бухгалтерському» підході інвестування обмежується вкладеннями в необоротні активи й поточні фінансові інвестиції й виражається приростом вартості цих статей по Балансу. У більш широкому «економічному» підході об'єкти інвестування поширюються на всі активи підприємства. Приріст вартості майна, вираженої в сукупних активах (валюти балансу), відображає кошти додатково інвестовані в діяльність підприємства як за рахунок внутрішніх, так і зовнішніх джерел.

Для характеристики обсягів інвестиційної діяльності і темпів економічного росту

підприємства використовують два основні показники:

- 1) сума валових інвестицій;
- 2) сума чистих інвестицій [1].

Вони різняться між собою на величину амортизаційних відрахувань, які хоч і не відображаються в прирості вартості необоротних активів, але є інвестиційними вкладеннями у відновлення їх вартості. Валові інвестиції являють собою загальний обсяг інвестованих коштів, спрямованих на розширення діяльності підприємства з метою одержання додаткового прибутку. Чисті інвестиції являють собою суму валових інвестицій зменшену на суму амортизаційних відрахувань за аналізований період.

Ефективність інвестування в короткостроковому періоді визначається на основі зіставлення вигід, отриманих внаслідок інвестування й виражених у змінах основних фінансових результатів діяльності підприємства (чистої виручки від реалізації, прибутку від операційної діяльності, прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, чистого прибутку) і обсягів інвестування.

На цих засадах у таблиці 4 наведемо систему ключових показників аналізу інвестиційної діяльності за даними фінансової звітності відповідно до «бухгалтерського» та «економічного» підходів за пропозицією Л. О. Волощук [1].

Сучасні потреби інвесторів передбачають необхідність проведення більш комплексного дослідження характеристик діяльності підприємства для якісної оцінки і розробки заходів з підвищення інвестиційної привабливості підприємства. А. В. Мешков та О. Ю. Ментель до переліку традиційних показників пропонують додати групу показників кадрового потенціалу та групу показників інтелектуального капіталу (таблиця 5) [13].

Коефіцієнт кваліфікації будується на підставі аналітичних даних стосовно змін у кваліфікації персоналу підприємства протягом звітного періоду. Розрахунок здійснюється на основі відповідей на такі питання: Чи проводяться на підприємстві заходи з підвищення кваліфікації персоналу? Чи здійснюються заходи з перекваліфікації персоналу, навчання суміжним професіям? Чи залучаються до роботи підприємства наукові та науково-технічні кадри?

Позитивна відповідь на кожне питання оцінюється в 1 бал, негативна – 0 балів. Значення, яке визначається сумуванням скоригованих балів, і буде коефіцієнтом кваліфікації.

Таблиця 4

Система показників аналізу обсягів та ефективності інвестиційної діяльності за даними фінансової звітності

Показники	Підходи щодо визначення інвестицій	
	«Бухгалтерський»: вкладення у приріст необоротних активів підприємства та поточних фінансових інвестицій	«Економічний»: вкладення у приріст вартості майна підприємства
Валові інвестиції, тис. грн.	$VI_{бух} = D$	$VI_{ек} = D$
Чисті інвестиції, тис. грн.	$ЧИ_{бух} = D$	$Члек =$
Додатковий вихід продукції на 1 грн. інвестицій	$= \Delta ЧВР / ЧИ$, де $\Delta ЧВР$ – приріст чистої виручки від реалізації продукції $ЧИ$ – сума чистих інвестицій	
Ріст прибутку від операційної діяльності на 1 грн. інвестицій	$= \Delta Под / ЧИ$, де $\Delta Под$ – приріст прибутку від операційної діяльності $ЧИ$ – сума чистих інвестицій	
Ріст чистого прибутку на 1 грн. інвестицій	$= \Delta ЧП / ЧИ$, де $\Delta ЧП$ – приріст чистого прибутку $ЧИ$ – сума чистих інвестицій	

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Таблиця 5

Основні показники для визначення рівня інвестиційної привабливості підприємства

Групи показників	Показники
Показники рентабельності	Рентабельність продукції
	Рентабельність діяльності
	Рентабельність активів
	Рентабельність власного капіталу
Показники ділової активності	Коефіцієнт оборотності активів
	Фондовіддача
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
	Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів
Показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності	Коефіцієнт поточної ліквідності
	Коефіцієнт швидкої ліквідності
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	Коефіцієнт забезпечення поточної діяльності власними оборотними коштами
	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу
	Коефіцієнт концентрації власного капіталу
Показники групи кадрового потенціалу	Коефіцієнт кваліфікації
	Коефіцієнт галузевого рівня оплати праці
	Коефіцієнт регіонального рівня оплати праці
Показники групи інтелектуального капіталу	Коефіцієнт витрат на людський капітал
	Коефіцієнт витрат на організаційний капітал
	Коефіцієнт витрат на споживчий капітал

Джерело: сформовано автором на основі [13]

$$K_q = I_u \times 0,4 + I_r \times 0,4 + I_s \times 0,2 \quad (1)$$

де K_q – коефіцієнт кваліфікації;

I_u – заходи з підвищення кваліфікації персоналу;

I_r – заходи з перекваліфікації персоналу, навчання суміжним професіям;

I_s – заходи із залучення до роботи підприємства наукових та науково-технічних кадрів.

Оскільки основним мотиваційним інструментом для працівників

вітчизняних підприємств була і залишається матеріальна складова, яка охоплює підвищення заробітної плати, можливість отримання різноманітних премій, бонусів тощо, автори наголошують, що включення регіональних та галузевих коефіцієнтів заробітної плати здійснюється для відображення більш повної картини кадрової складової при оцінці інвестиційної привабливості [13]. Слід також зауважити, що вибір робітниками певного підприємства нерідко визначається на підставі аналізу середньої заробітної плати певної галузі або певного регіону.

Коефіцієнт галузевого рівня оплати праці на підприємстві визначається відношенням середньої заробітної плати на підприємстві до величини середньої заробітної плати в галузі за звітний період.

Коефіцієнт регіонального рівня оплати праці на підприємстві визначається відношенням середньої заробітної плати на підприємстві до величини середньої заробітної плати в регіоні (області) за звітний період.

Іншу групу показників, що характеризує набагато менш досліджений і багатогранний потенціал інтелектуального капіталу, було сформовано на основі використовуваної у вітчизняній літературі класифікації інтелектуального капіталу, яка складається з таких складових: людський капітал, структурний капітал, споживчий капітал.

При розвитку інноваційної діяльності підприємство ставить перед собою завдання

виявлення і розвиток наукових можливостей, що вираженні кількісними і якісними показниками його науково-технічного потенціалу. Серед таких показників можна виділити стан виробничо-технічної бази, науково-технічна складова, інформаційні ресурси, організаційно-управлінська система, фінансові можливості та інвестиції в науково-дослідну діяльність, кількість засобів, що витрачені на наукові дослідження, ефект від появи нового товару на ринку по відношенню до конкурентоздатності. В контексті забезпечення якісної роботи всіх перерахованих факторів, а також для ефективної взаємодії цих показників важливе значення набувають трудові ресурси, їх склад, кількість і кваліфікація.

Як вже зазначалось дані фінансової звітності не надають інформації щодо інноваційних процесів на підприємстві. Отже, формування системи аналітичного забезпечення інноваційно-інвестиційними процесами потребує перш за все поширення облікової бази на сферу бухгалтерського та управлінського обліку.

Висновки. Без фінансового аналізу неможливі планування, прогнозування, бюджетування, ефективне розміщення фінансових ресурсів, аудит. Шляхи щодо підтримки фінансового аналізу на високому рівні повинні передбачати:

- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємства;
- проведення заходів зі зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- розроблення планів і здійснення попередніх заходів щодо виникнення проблемних ситуацій та їх забезпечення;
- впровадження планів практичних заходів за виникнення кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень;
- проведення контролю над діями всіх учасників процесу і виконанням заходів та їхніми результатами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волощук Л. О. Методологія фінансового аналізу як складова обліково-аналітичного забезпечення інноваційної трансформації промислового сектору економіки України : монографія. Одеса : ОНПУ, 2010. 228 с.
2. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.
3. Лесюк А. С. Методика комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 83–88. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.8.83 (дата звернення: 04.02.2024).
4. Лесюк А. С. Комплексна оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств в Україні. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНУКІМ, 2017. Ч. 2. С. 89–91.

5. Зоря С. П. Аналіз конкуренції та формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2010/01/81.pdf>. (дата звернення: 05.02.2024).
6. Кірсанова В. В., Волощук Л. О., Філіппова С. В. Обліково-аналітичні інструменти управління реальними інвестиціями підприємства у процесі інноваційного розвитку : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 198 с.
7. Матрос О. М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності. URL: http://www.udau.edu.ua/assets/files/zbirniki/papers/matros/Matros-stattya-Cherkasi_2009.pdf (дата звернення: 07.02.2024).
8. Щербіна А.О., Іонін Є.Є. Аналіз інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості підприємства. URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/5636%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-11316-1-10-20180611.pdf> (дата звернення: 07.02.2024).
9. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Полтава : ПП «Астрая», 2020. 434 с.
10. Томчук О. Ф. Звітність про рух грошових коштів як елемент інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 28. С. 368 – 375. URL: <http://market-infr.od.ua/uk/28-2019>. (дата звернення: 07.02.2024).
11. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
12. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 47 : станом на 10 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 07.02.2024).
13. Мешков А. В., Ментель О. Ю. Удосконалення інструментів оцінки інвестиційної привабливості підприємства у відповідності до сучасних проблем ринку і змін чинного законодавства. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 298–304.

REFERENCES:

1. Voloshchuk L. O. (2010) *Metodolohiia finansovoho analizu yak skladova oblikovo-analitychnoho zabezpechennia innovatsiinoi transformatsii promyslovoho sektoru ekonomiky Ukrainy : monohrafiia* [Methodology of financial analysis as a component of accounting and analytical support for innovative transformation of the industrial sector of the economy of Ukraine : monograph]. Odesa : ONPU, 228 p. (in Ukrainian)
2. Luchko M. R., Zhukevych S. M., Farion A. I. (2016) *Finansovyi analiz : navchalnyi posibnyk* [Financial analysis : a study guide]. Ternopil : TNEU, 304 p. (in Ukrainian)
3. Lesiuk A. S. (2020) *Metodyka kompleksnoi otsinky finansovoho stanu silskohospodarskykh pidpriemstv* [Methodology of comprehensive assessment of financial condition agricultural enterprises]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, vol. 8, pp. 83–88. Available at: 10.32702/2306-6806.2020.8.83 (accessed February 04, 2024). (in Ukrainian)
4. Lesiuk A. S. (2017) *Kompleksna otsinka finansovoho stanu silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini* [Comprehensive assessment of financial condition agricultural enterprises in Ukraine]. *Informatsiini tekhnologii v kulturi, mystetstvi, osviti, nautsi, ekonomitsi ta biznesi : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Kyiv : KNUKiM. Ch. 2, pp. 89–91. (in Ukrainian)
5. Zoria S. P. (2023) *Analiz konkurentsii ta formuvannia stratehii rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv* [Analysis of competition and formation of a strategy for the development of agricultural enterprises]. Available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2010/01/81.pdf> (accessed February 05, 2024). (in Ukrainian)
6. Kirsanova V. V., Voloshchuk L. O., Filyppova S. V. (2015) *Oblikovo-analitychni instrumenty upravlinnia realnymy investytsiiami pidpriemstva u protsesi innovatsiinoho rozvytku : monohrafiia* [Accounting and analytical tools for managing real investments of the enterprise in the process of innovative development : monograph]. Odesa : FOP Bondarenko M. O. 198 p. (in Ukrainian)
7. Matros O. M. (2023) *Analiz investytsiinoi diialnosti pidpriemstva za danymy finansovoi zvitnosti* [Analysis of the enterprise's investment activity based on financial reporting data]. Available at: http://www.udau.edu.ua/assets/files/zbirniki/papers/matros/Matros-stattya-Cherkasi_2009.pdf (accessed February 07, 2024). (in Ukrainian)
8. Shcherbina A. O., Ionin Ye. Ye. (2018) *Analiz investytsiinoi diialnosti ta investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva* [Analysis of investment activity and investment attractiveness of the enterprise]. Available at: <file:///C:/Users/User/Desktop/5636%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-11316-1-10-20180611.pdf> (accessed February 07, 2024). (in Ukrainian)
9. Tiutiunyk Yu. M., Dorohan-Pysarenko L. O. & Tiutiunyk S. V. (2020) *Finansovyi analiz : navchalnyi posibnyk* [Financial analysis : a study guide]. Poltava : Vydavnytstvo PP «Astraia». 434 p. (in Ukrainian)

10. Tomchuk O. F. (2019) Zvitnist pro rukh hroshovykh koshtiv yak element informatsiinoho zabezpechennia analizu finansovoho stanu pidpriemstva [Cash flow statement as an element of information support for analysis of financial status of the enterprise]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 28. Available at: <http://market-infr.od.ua/uk/28-2019> (accessed February 07, 2024) (in Ukrainian)
11. Otenko I. P., Azarenkov H. F. Ivashchenko H. A. (2015) *Finansovyi analiz : navchalnyi posibnyk* [Financial analysis : a study guide]. Kharkiv : KhNEU im. S. Kuznetsia. 156 p. (in Ukrainian)
12. Pro investytsiinu diialnist [About investment activity] : Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. № 47 : stanom na 10 zhovt. 2022 r. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (accessed February 07, 2024) (in Ukrainian)
13. Mieshkov A. V., Mentel O. Yu. (2014) Udoskonalennia instrumentiv otsinky investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva u vidpovidnosti do suchasnykh problem rynku i zmin chynnoho zakonodavstva [Improvement of tools for assessing the investment attractiveness of the enterprise in accordance with modern market problems and changes in current legislation]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, no. 4, pp. 298–304.